

Överflödet räcker

Vi kan välja att avskaffa barnfattigdomen i Sverige

Det aviserade femte jobbskatteavdraget skulle i stället kunna eliminera barnfattigdomen. För 15 miljarder blir vi av med denna skamfläck i den svenska välfärden.

Text: Tapio Salonen

Bild: Bibbie Friman

Alla centrala aktörer inom välfärdspolitiken verkar vara ense om att barnfattigdomen borde avskaffas i ett sådant välmående välfärds-samhälle som det svenska på 2010-talet. Konferenser och rapporter om fattigdomen, då särskilt barnfattigdomen, har avlöst varandra även i Sverige under 2010, EU:s temaår för bekämpning av fattigdom och social utestängning. Den återvalda alliansregeringen har formulerat följande mål för den ekonomiska familjepolitiken under 10-talet: *Den ekonomiska familjepolitiken ska bidra till förbättrade förutsättningar för en god ekonomisk levnadsstandard samt ökad valfrihet och stärkt makt över den egna livssituationen för alla barnfamiljer* (prop. 2010/11:1 utgiftsområde 12, s. 11). I Håkan Juholt's så kallade linjetal på socialdemokraternas extrakongress i mars 2011 utlovades ett "omfattande program mot barnfattigdomen". På EU-nivå har en ny långsiktig strategi antagits för en hållbar utveckling fram till 2020 med målet att fattigdomen i dess medlemsländer bör minska med 25 procent fram till dess (EU 2010).

Frågan om hur en god ekonomisk levnadsstandard skall tolkas kan givetvis diskuteras men uppslutningen brukar vara stor omkring att det åtminstone bör innebära att barnfamiljerna överstiger en lägsta miniminivå i ekonomisk standard. Ytterst handlar det om vilka fattigdomsdefinitioner som ett sådant resonemang relateras till. Detta återfaller alltid i sin tur på värderingar och bedömningar om vad som kan anses som en lägsta acceptabel miniminivå och hur man skall kunna mäta detta på ett tillförlitligt vis (se vidare t ex Halleröd 1991, Salonen 2002, Rauhut 2006, Socialstyrelsen 2010, Försäkringskassan 2010 bilaga B).

I den offentliga debatten i Sverige har det under senare tid diskuterats att ansluta sig till absoluta och relativa fattigdomsdefinitioner (Sommestad 2010, Ericsson 2010). Frågan är dock mer komplicerad än att hitta en definition som kan gälla och täcka upp ett sådant brett och komplext begrepp som fattigdom, i synnerhet i ett ekonomiskt överflödssamhälle som det svenska. Forskningen har visat på dess komplexitet och olika fattigdomsdefinitioner kan belysa delvis olika aspekter och infallsvinklar (se t ex Socialstyrelsen 2010).

I det följande görs ett seriöst försök att

beräkna det som brukar benämnas som *fattigdomsgapet* för barnfattigdomen i Sverige. Med denna indikator analyseras hur långt under ett fattigdomsstreck de fattiga hushållen befinner sig. På så vis mäts graden av fattigdom och anger volymmässigt hur mycket som skulle krävas för att lyfta alla hushåll som hamnat under ett sådant fattigdomsstreck upp till denna gräns. I jämförande studier av fattiga utvecklingsländer har till exempel ett sådant fattigdomsgap beräknats utifrån hur många som lever under en dollar om dagen enligt exempelvis FN:s Millenniummål. Oftast anges det genomsnittliga beloppet för vad som skulle krävas för att den fattiga befolkningen hamnar på en önskvärd nivå.

Inledningsvis diskuteras valet av valt fattigdomsstreck för att sedan beräkna fattigdomsgap i relation till dessa mått för några enskilda år. Datamaterialet är alltså specialbearbetningar av SCB:s databas *Hushållens ekonomi* (för detaljer se bilaga B, Försäkringskassan 2010).

AV TABELL 1 FRAMGÅR GRÄNSVÄRDEN för fem olika möjliga fattigdomsstreck relaterat till medianvärdet i disponibel inkomst för två vanliga typhushåll bland barnhushållen år 2008. De två första måtten är de vanliga förekommande relativa fattigdomsdefinitionerna på 50 respektive 60 procent av medianinkomst. Det senare har allt mer kommit att användas som en officiell definition på fattigdom inom EU. Det tredje måttet ("folket") är en så kallad subjektiv låginkomst-

gräns och utgår från vad ett representativt urval i befolkningen anser är vad som behövs för att klara en hushållsekonomi och anger det genomsnittliga värdet (se t ex Halleröd 1997, Gustafsson 2002). Förbehållsbeloppet är de belopp som hushållen får behålla vid utsökning eller skuldsanering av Kronofogdemyndigheten och riksnormen är de bidragsnivåer som fastställs av riksdagen som en normerande lägstanivå för kommunernas socialtjänst. *Se Tabell 1.*

NÄSTAN SAMTLIGA FATTIGDOMSSTRECK hamnar mellan 50 och 60 procent av medianinkomster i respektive hushållstyp (undantaget förbehållsbeloppet och norm för försörjningsstöd för familjen med 2 vuxna och 2 barn). I den fortsatta beräkningen av fattigdomsgapet bland barnhushållen används därför och för överskådlighetens skull, enbart dessa gränsvärden på 50 respektive 60 procent av medianinkomst för år 2004 och 2008 (tabell 2).

Medianinkomsterna bland hushållen i Sverige har i genomsnitt ökat med cirka 35 procent mellan 1999 och 2008 samtidigt som inkomstskillnaderna stadigt ökat (SCB 2010). Mellan 2004 och 2008 ökade den disponibla inkomsten per konsumtionsenhet med nästan 25 procent vilket givetvis påverkar gränsvärdena för olika relativa fattigdomsstreck i motsvarande grad. Gränsvärdet för EU-definitionen (60 procent av median) ökade således med närmare 2 000 kronor i månaden från 2004 till 2008, från 7 643 till 9 530 kronor. *Se tabell 2.*

Tabell 1. Fattigdomsstreck bland barnhushåll 2008. Procent av medianvärdet. SEK per månad.

Typhushåll	Median	50 % av median	60 % av median	Låg inkomststandard	"Folket"	Förbehållsbelopp	Riksnorm SoS
1 vuxen + 1 barn	24 142	12 071	14 485	10 973 45 %	12 796 53 %	12 076 50 %	12 157 50 %
2 vuxna + 2 barn	38 912	19 456	23 348	16 764 43 %	19 904 51 %	19 094 49 %	18 513 48 %

Tabell 1. Fattigdomsstreck bland barnhushåll 2008. SEK per månad. Källa: SCB, Hushållens ekonomi, HEK

Tabell 2. Gränsvärden för 50 resp. 60 procent's fattigdomsstreck per konsumtionsenhet 2004 och 2008. I löpande priser.

År	Medianinkomst per ke	Gränsvärden per år		Gränsvärden per månad	
		50 %	60 %	50 %	60 %
2004	152 850	76 425	91 710	6 369	7 643
2008	190 592	95 296	114 355	7 941	9 530

Tabell 2. Gränsvärden för 50 resp. 60 procent's fattigdomsstreck per konsumtionsenhet 2004 och 2008. I löpande priser. Källa: SCB, Hushållens ekonomi, HEK

Tabell 3. Personer i barnhushåll understigande fattigdomsgränser 50 resp. 60 procent av medianinkomst. Antal och andel av samtliga hushåll.

Fattigdomsgräns	2004		2008		Differens	
	n	%	n	%	n	%
50 procent	202 288	4,8	319 295	7,5	+ 117 007	+ 2,7
60 procent	411 981	9,8	575 940	13,6	+ 163 959	+ 3,8

Tabell 3. Personer i barnhushåll understigande fattigdomsgränser 50 resp. 60 procent av medianinkomst. Antal och andel av samtliga hushåll. Källa: SCB, Hushållens ekonomi, HEK

Innan resultat om själva fattigdomsgapet presenteras kan det vara relevant att beskriva hur många barnhushåll som hamnar under de två olika fattigdomsstrecken respektive år (tabell 3). Dessa beräkningar baseras på urval av individdata för samtliga drygt 4,2 miljoner personer i barnhushållen de aktuella åren, cirka 1,9 miljoner barn i åldern 0-17 år och deras 2,3 miljoner föräldrar.

I takt med att medianinkomsterna ökat under senare år har allt fler barnhushåll hamnat under detta inkomstrelaterade fattigdomsstreck. Vid en gräns på högst 50 procent har det skett en ökning från knappt 5 till 7,5 procent medan andelen personer i barnhushåll som lever i hushåll med en disponibel inkomst som understiger 60 procent av medianinkomsten har ökat från knappt 10 till 13,6 procent

från 2004 till 2008. Se tabell 3.

Omräknat i 2008 års priser skulle fattigdomsgapet bland barnhushållen i Sverige motsvara knappt 7 miljarder kronor för att lyfta alla hushåll upp till minst 50 procent av medianinkomsten år 2008. Motsvarande belopp för att uppnå EU-definitionen på 60 procent av landets medianinkomst skulle uppgå till drygt 15 miljarder kronor år 2008.

SOM EN FÖLJD AV HUSHÅLLENS generella ökning av disponibla inkomster under senare år har också fattigdomsgapet tenderat att öka, vilket hänger samman med att inkomstökningarna inte i motsvarande utsträckning kommit låginkomsthushållen till del. Fattigdomsgapet med en fattigdomsgräns på 60 procentnivån har därigenom

ökat med ca 6,5 miljard kronor mellan 2004 och 2008. Se tabell 4.

Hur skall man då rimligtvis kunna relatera och tolka ett sådant belopp som 15 miljarder kronor, underskottet upp till 60 procent av medianinkomsten 2008 hos samtliga hushåll i Sverige?

Ett sätt är att förstå fattigdomsgapets storlek är att relatera det till de berörda barnhushållens faktiska disponibla inkomster. Underskottet på 15 miljarder kan jämföras med deras redovisade inkomster på knappt 54 miljarder kronor 2008. Fattigdomsgapet utgör således 22 procent för att dessa familjer skulle komma upp till den eftersträfvade nivån minst 60 procent av medianinkomsten (knappt 69 miljarder kronor). I genomsnitt skulle dessa hushåll behöva en inkomstförstärkning med en femtedel av sina faktiska disponibla inkomster. Beloppsstorleken upp till olika fattigdomsstreck varierar givetvis bland hushållen. Sett till antal barn och vid en jämförelse mellan ensamstående och sammanboende föräldrar varierar det som högst mellan 18 och 29 procent.

ETT ANNAT SÄTT ÄR ATT RELATERA fattigdomsgapet på 15 miljarder till BNP och till det samlade sociala skyddet genom offentlig finansiering. Det skulle motsvara 0,47 procent av BNP att helt eliminera barnfattigdomen (15 137 av 3 213 065 mkr) som den såg ut 2008. Det sociala skyddet via skatte- medel uppgick då till 943 miljarder kronor

Tabell 4. Fattigdomsgap vid 50 resp. 60 procent av medianinkomst bland barnhushåll 2004 och 2008. Antal mkr i 2008 års pris.

Fattigdomsgräns	2004		2008		Differens	
	n	%	n	%	Mkr	%
50 procent	3 684		6 783		+ 3 099	+ 84,1
60 procent	8 591		15 137		+ 6 546	+ 76,2

Tabell 4. Fattigdomsgap vid 50 resp. 60 procent av medianinkomst bland barnhushåll 2004 och 2008. Antal mkr i 2008 års pris. Källa: SCB, Hushållens ekonomi, HEK

och en ökning med 15 miljarder skulle motsvara en ökning av det sociala skyddet från 29,4 till 29,8 procent av BNP. I relation till summan av de jobbskatteavdrag som stegvis skett 2007 till 2010 motsvarar kostnaden att helt eliminera barnfattigdomen i Sverige cirka en femtedel av de senaste årens skattelättnader (15 av 70 miljarder).

Dessa räkneexempel ger proportioner på vad det faktiskt skulle kosta att avskaffa barnfattigdomen i ett materiellt överflöds-samhälle som Sverige.

2008 är det senaste mätåret. Då skedde ett trendbrott. Barnfattigdomen, som stadigt minskat från 1997 till 2007, ökade 2008, från 209 000 barn till 220 000. Detta trendbrott kommer, om inget görs, att förstärkas i siffrorna för 2009 och 2010 och det finns

inget som pekar på att 2011 skulle bli ett bättre år beträffande barnfattigdomen.

En ännu aktuellare jämförelse är det aviserade femte jobbskatteavdraget som beräknats ge skattelättnader på mellan 12 och 20 miljarder. Regeringen kan välja att istället eliminera barnfattigdomen för 15.

tapio.salonen@mah.se

Tapio Salonen är professor i socialt arbete vid Malmö högskola.

LÄS VIDARE:

www.socialdemokraterna.se/Extrakongress-2011/Hakan-Juholts-linjetal/
<http://mdgs.un.org/unsd/mdg/SeriesDe->

tail.aspx?srid=584 FN:s Millenniummål Ericsson, Niclas 2010. Fattiga barn: Falsk rödgrön bild. 2010-07-22. Dagens Nyheter. Försäkringskassan 2010. Resultatindikatorer för den ekonomiska familjepolitiken. Socialförsäkringsrapport 2010:10. Gustafsson, Björn 2002. 'Allmänhetens åsikter om miniminivåer och konsumtionsenhetsskala – en empirisk studie', i SOU 2002:73 Förbättrad statistik om hushållens inkomster. Stockholm: Fritzes.

Halleröd, Björn 1997. 'Forskning om fattigdom, relativ deprivation och social exkludering – Begrepp och metoder', i Vogel J. (red) Välfärd och ojämlikhet i 20-årspektiv 1975-1995.

Undersökningar om levnadsförhållanden Rapport 91. Stockholm: SCB.

Halleröd, Björn 2001. Den svenska fattigdomen – En studie av fattigdom och socialbidragstagande. Lund: Arkiv.

Rauhut, Daniel 2006. Den besvärliga fattigdomen. Lund: Almqvist & Wiksell International.

Salonen, Tapio 2002. Barns ekonomiska utsatthet under 1990-talet. Bidrag till ett kommunalt barnindex. Stockholm: Råda Barnen.

Socialstyrelsen 2010. Social Rapport 2010. Stockholm.

Sommestad, Lena 2010. Regeringen försöker dölja ökande inkomstkllyftor. DN-debatt 2010-07-24. Dagens Nyheter.

ANNONS

Bidrag och stipendier

Nilsta ansökningsstiftelsen för att söka bidrag och stipendier från CSA och dess fonder är den 1 oktober 2011.

I februari 2011 utdelades från CSA, Centralförbundet för Socialt Arbete 800 500 kr Socialhjälpförbundets och Hirschs fond 396 800 kr

För mer information, välkommen in på vår hemsida www.csa.se

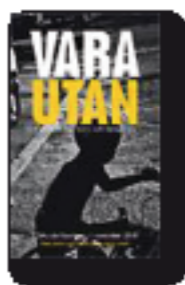

VARA UTAN

En skrift om barn och fattigdom Boken VARA UTAN av Hans Swärd och Marie-Anne Egerb, 2010

Boken kostar idag endast 37 kronor

Beställ på www.edlibris.com (Skriv "socialt arbete" i sökrutan längst upp till vänster)

Först kläcktes idén att dokumentera över internet

sedan föddes vår nya produktidé:

kvalitetssäkra journal, dokument och uppföljning

Våra över 120 nöjda kunder finns inom HVB, LSS, familjehem, IFO, personlig assistans, äldreomsorg

www.isoxhvb.se
Nectar Systems AB, 0451-89300

ANNONS

Uppdragsutbildningar hösten 2011

Barn som far illa – att upptäcka och agera

7,5 högskolepoäng

Att möta barn och ungdomar med funktionsnedsättning

7,5 högskolepoäng

Handledning i förskola och skola

15 högskolepoäng

Värdebaserat ledarskap

7,5 högskolepoäng

Kognitiv beteendeterapi – en introduktion

15 högskolepoäng

Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer

7,5 högskolepoäng

www.esu.se/uppdragsutbildning • uppdrag@esu.se • 08-555 051 19